

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовано комисију 19. 4. 2017. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>1. др Новица Петровић, доцент за ужу научну област Англистика, предмет Студије британске/америчке културе (24. 1. 2012.), Филолошки факултет Универзитета у Београду,</p> <p>2. др Радосав Пушић, редовни професор за ужу научну област Синологија, предмет Увод у синологију (25. 6. 2012.), Филолошки факултет Универзитета у Београду,</p> <p>3. др Томислав Павловић, ванредни професор за ужу научну област Енглеска књижевност и култура (13. 4. 2016.), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу, Одсек за филологију, Катедра за англистику.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Артеа, Душан, Панајотовић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 8. 1. 1985. Пирот, Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: Због високе просечне оцене на основним студијама, кандидаткињи је омогућен директан упис на докторске академске студије.</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Једноставност, природност, слобода и неизрецивост: даоизам у делу Урсуле Ле Гвин

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

УВОД.....	1
ЈЕДНОСТАВНОСТ.....	15
ПРИРОДНОСТ	50
СЛОБОДА	87
НЕИЗРЕЦИВОСТ.....	129
ЗАКЉУЧАК.....	170
ЛИТЕРАТУРА	200
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	208

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидаткиње Артее Панајотовић *Једноставност, природност, слобода и неизрецивост: даоизам у делу Урсуне Ле Гвин* обима је 208 страница и подељена је на шест поглавља.

У првом, уводном поглављу, кандидаткиња образлаже циљ и методологију свога истраживања, истичући да је њен главни мотив за одабир ове теме жеља да детаљном анализом опуса савремене америчке ауторке Урсуне Ле Гвин (Ursula Le Guin) истражи како су основни појмови даоизма уткани у дело ове америчке књижевнице, прве жене која се афирмисала као велико име у домену жанра научне фантастике. Премда је, како кандидаткиња истиче, повезаност стваралаштва Урсуне Ле Гвин и даоизма практично опште место у критичким радовима посвећеним делима ове списатељке, парадоксално је да утицај даоизма на опус Ле Гвинове остаје најмање истражен аспект њеног књижевног стваралаштва. Разлоге за то кандидаткиња види у чињеници да овај филозофски систем у правилу остаје изван опсега интересовања књижевне теорије и критике на Западу, која је углавном усредсређена на социолошке и феминистичке аспекте опуса Ле Гвинове, уз ослањање на теорије рода и екокритику. Даоистичким елементима у делу Ле Гвинове у правилу су се бавили истраживачи који не поседују детаљнији увид у старокинеску мисао, док специјалисти за ову област нису показивали занимање за дело Ле Гвинове. Утолико је потребније, закључује кандидаткиња, посветити пажњу месту даоизма у опусу Ле Гвинове, посебно се усредсређујући на дубинске, скривеније елементе ове филозофије, које творе сам темељ њеног израза и погледа на свет. Уз сажети преглед рецепције и одјека даоистичке мисли на Западу, уз помињање кључних аутора овог филозофског усмерења на чије ће се радове ослонити, кандидаткиња посебно издваја четири кључна принципа даоизма – једноставност, природност, слобода и неизрецивост – којима ће посветити наредна поглавља дисертације, анализирајући њихове идејне одјеке и утицај на наратолошки аспект опуса Ле Гвинове, са посебним освртом на дела такозваног „Хаинског циклуса“ ове ауторке.

У другом поглављу, насловљеном „Једноставност“, кандидаткиња се бави појмом који за даоистичку мисао представља основу развоја индивидуалне и колективне егзистенције утемељене на хармонији. Насупрот уобичајеном поимању развоја, за даоисте он подразумева не увећавање већ умањивање, не усложњавање већ поједностављивање, одбацивање непотребног и спирално кретање које води ка унутрашњости и суштини, због чега је било нужно јасно разграничити појмове поједностављивања и деградације. Анализа кандидаткиње је показала да Ле Гвинова у својим делима појам једноставности тематизује са посебном

осетљивошћу за ову дистинкцију. На плану друштва, једноставност се у анализираним романима поглавито остварује у начину уређења заједнице и свакодневног живота. Одлике које отеловљују даоистички идеал друштвене једноставности – живот у малим заједницама, хомеостаза и ненаметљивост власти – присутне су у друштвеним системима у анализираним делима Ле Гвинове. Светове описане у романима *Лева рука таме* (*The Left Hand of Darkness*), *Човек празних шака* (*The Dispossessed*) и *Причање* (*The Telling*) карактерише присуство малих, суштински самодовољних заједница које у потпуности подмирују потребе својих становника. За њихову самодовољност битна је хомеостаза, насупрот идеалу Запада оличеном у непрекидном прогресу, природно успостављена друштвена стабилност која не мора да се чува или вештачки одржава, као у случају древне хаинске цивилизације, која је успела да пронађе равнотежу у традиционално устројеним публима са константном стопом рађања, технологијом прилагођеном природним условима и политичким животом уређеним по принципу консензуса. Стара кинеска култура као циљ друштвеног удруживања постулира остваривање склада између човека и природе, чији је он саставни део.

Овде је битно нагласити то да овакве заједнице нису технофобичне: једноставност свакодневног живота је последица промишљеног избора усклађености с природом као идеје водиле друштвене активности и свесности о човековој нужној и свеобухватној укључености у еколошки систем подручја на коме живи. Поменута хаинска публа нису вештачки одсечена од цивилизације, јер њихову руралну једноставност није потребно штитити од утицаја развијеног света: све знање космичке заједнице Екумена је без икакве цензуре доступно у сваком селу.

Даоизам полази од вере у суштинску племенитост човекове природе, па се вештина владања огледа у способности да власт буде неприметна, како би народ могао да се врати својој природи и у њој успокоји. Тако се у описима Хаина владари уопште и не помињу, а анархистичка заједница на Анаресу у роману *Човек празних шака* сврху власти (коју је проблематично уопште тако назвати) види у координацији и олакшавању живота људи на темељу Кропоткинове идеје узајамног помагања.

На индивидуалном плану, пак, протагонисти романа *Причање* и *Лева рука таме* досежу једноставност психичког склопа личности успешним разрешењем психолошких конфликта, које не води повлачењу из света већ обухватнијем и смисленијем учествовању у њему. Тиме Урсула Ле Гвин своје јунаке недвосмислено смешта у даоистичку традицију, која мудраца не изолује из света, већ га приказује као онога који је „у свету, али не од њега“, како указује Алан Вотс.

Треће поглавље дисертације, насловљено „Природност“, садржи анализу начина на који је овај даоистички принцип реализован у наративној и тематској структури дела Ле Гвинове из „Хаинског циклуса“. Ова анализа изискивала је ближе одређење три даоистичка појма: делања из празног, моћи и даха/енергије, те њихове међусобне повезаности и начина на који су транспоновани у хаински свет Ле Гвинове.

Појам делања из празног, односно, делања без делања, израстао је из пажљивог посматрања природе и њених мена у даоистичкој филозофији, и ваља га разликовати од пуке пасивности, са којом га површна окцидентална мисао каткада поистовећује. Моћ је примарна еманација даоа, која храни и подстиче креативну усмереност људских поступака, а негује се делањем из празног. Празно је скривено средиште бића из кога полази аутентично људско делање. У контексту дела Урсуле Ле Гвин, кандидаткиња даоистичко схватање природности разматра је из три угла: на нивоу друштва, она анализира начин на који је устројен Екумен, космичка заједница светова; на нивоу појединца, оно је оличено у лику Естравена из романа *Лева рука таме*; на нивоу поезике америчке списатељице, ово даоистичко схватање нашло је израз у креативном принципу игре.

Четврто поглавље, насловљено „Слобода“, анализира свет који чине планета Урас и њен сателит Анарес из звезданог система Тау Цети, описан у роману *Човек празних шака* и приповеци „Дан уочи револуције (The Day Before the Revolution)“.

Ова дела Ле Гвинове представљају природан избор за овакву анализу, будући да се у њима концепт слободе експлицитно тематизује кроз опис анархистичког одоњанског покрета, утемељеног на учењу филозофиње Лаје Одо, као и друштва које је из њега настало. У овом поглављу кандидаткиња се најопсежније осврће на западњачку филозофску и политичку традицију – анархистичке мислиоце попут Кропоткина, Гудмана и Шелија, које Ле Гвинова у више наврата издваја као битне за обликовање њеног утопијског друштва, да би идеје ових мислилаца упоредила са најистакнутијим представницима кинеске утопијске мисли, и на основу тога утврдила место даоизма у утопијском дискурсу, и са те основе приступила анализи самих дела.

Анализа кандидаткиње показала је да Ле Гвинова сједињује типично западњачко виђење слободе, чије остваривање подразумева мењање окружења ради очувања интегритета јединке, и карактеристично кинеско схватање, по коме се слобода, на супрот претходно реченом, остварује манипулисањем сопством, при чему се промена спољних околности потпуно искључује. Код Ле Гвинове се ови супротстављени принципи повезују изразито ефектном дијалектичком спрегом, међусобно се оснажујући а не, како би се могло претпоставити, међусобно се потирући. Урсула Ле Гвин својој варијанти анархизма даје недвосмислено индивидуалистичку основу: друштвена акција је смислена и одржива само као колективни израз индивидуалне унутрашње трансформације, чиме осветљава природу дијалектике западњачког и даоистичког виђења слободе – прва је практично одржива у оној мери у којој је укореењена у другој. Та укореењеност подразумева превазлажење ега и његових еманација: борац за слободу мора и сам бити отеловљење слободе, ослобођен не само од материјалног поседовања, већ и од свих поседничких психичких образаца. Речено изузетно ефектном метафором Урсуле Ле Гвин, он је човек празних шака. Анархистички активизам тако постаје креативни процес групе појединаца који освајају индивидуалне просторе слободе.

Иако се може стећи утисак да је револуција утемељена на филозофији Лаје Одо остварила тек најелементарнију основу истинског личног ослобађања, односно, немешање власти у индивидуални избор, њене су импликације далекосежне. Одонизам се заснива на претпоставци да једино анархистичко друштво чија је основа нерегулисање може очувати интегритет појединца. Управо се због ове идеје, коју је Лао Ци изразио пре више од 2500 година, овај кинески мислилац сматра претечом анархистичких идеја. Идеална држава, како се показује, није она која нешто пружа народу, већ она која неделањем, на начин који је кандидаткиња детаљно изложила у поглављу о природности, оставља простор да појединци који је чине успоставе природну равнотежу међу собом, не жртвујући индивидуалност ради заједнице, али ни ради заштите и безбедности јер, полазећи од вере у човекову снагу, анархизам не жели да га васпита или заштити, већ ослободи. Из овакве апсолутне слободе израста једно специфично и комплексно схватање одговорности. Једина истинска одговорност једног Одоњанина јесте према сопственом бићу, и једини начин да се изневери анархистичко друштво јесте изневеравање самог себе. Ово подразумева будност и свесност приликом сваког избора јер, за разлику од конвенционалног друштва, где у већини случајева изборе у име појединца праве друштвене институције, овде свака одлука представља потврду слободе и наставак револуције.

У петом поглављу дисертације, насловљеном „Неизрецивост“, кандидаткиња разматра кључне односе даоистичке метафизике: однос између једног и два, једног и мноштва, и видове њиховог транспоновања у имагинарне светове хаинског универзума у делима Ле Гвинове.

Анализа утицаја даоистичког поимања дуалности на дело Урсуле Ле Гвин, за почетак, претпостављала је утврђивање разлике између кинеског и западног поимања дуализма: Кинези супротности виде као комплементарне принципе у вечном креативном садејству, а Запад као супротстављене силе раздвојене по вредносној и етичкој оси, потом осврт на чињеницу да дуалност представља један од стубова на којима почива читава кинеска култура, те назначавање специфичности *јина* и *јанга* и дијалектичког односа у који ови принципи ступају. У *Левој руци таме*, делу које се може окарактерисати као роман о дуалности, Урсула Ле Гвин двојност сагледава на начин близак претходно описаном кинеском схватању и уједно се експлицитно противи западњачком сучељавању супротности, а своје виђење дуалности остварује на више нивоа. Протагонисти овог романа Генли Аи и Естравен, како кандидаткиња својом анализом показује, постају стваралачки пар и стапају се у динамични идентитет који отелотворује начела *јина* и *јанга*.

На нивоу друштва, кроз однос између највећих држава на планети Гетен, Кархиде и Оргореина, разматра се значај равнотеже супротности и опасности које ремећење њиховог деликатног баланса доноси. Чињеница да на овој планети никада није било рата приписује се управо истанчаном осећају за равнотежу код Гетењана. Вековима је Оргореин био оличење *јанга*, активног и праволинијског принципа, а Кархида *јина*, пасивног и цикличног, и њихов је суживот био заснован на поштовању, каткад свесном а каткад интуитивном, ове хармоничне спреге супротности.

Кандидаткиња заокружује своју анализу детаљним освртом на роман Ле Гвинове *Причање*, у коме се ова ауторка после паузе од преко две деценије вратила тематици „Хаинског циклуса“. Кроз разматрање дијалектичког односа између изрецивог и неизрецивог, пуног и празног, откривања и скривања, анализа се у завршном одељку усредсређује на дубоке даоистичке корене система мишљења који је описан у овом роману. Филозофско-религијска пракса названа Причање кроз непрестано, раскошно приповедање указује на оно што стоји у његовом средишту, оно што омогућује да се оно уобличи и постоји у свету, а то је управо његова супротност – празно, мистериозно, недоступно, неизрециво. Причању и даоизму заједничка је суштинска неодвојивост филозофије и живота, теорије и праксе, истицање вере у појединца и његов избор, као и значаја које невезаност за формална правила има за духовна постигнућа, те подстицање ослобађања од уплетености у овај свет (које омогућава остваривање аутентичног стваралачког односа с њим) спознајом и прихватањем његове пролазности.

У шестом поглављу, насловљеном „Закључак“, кандидаткиња сумира резултате свога истраживања, после чега следи одељак под насловом „Литература“, који садржи списак литературе обрађене приликом рада на докторској дисертацији која је предмет овог извештаја. Дисертација се завршава кратком биографијом кандидаткиње.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. „Narrative Strategies in *Woman Hollering Creek* by Sandra Cisneros“, *Речи – часопис за језик, књижевност и културолошке студије* бр. 4, Београд, Факултет за стране језике, 2010, стр. 37-45.
2. „Story-Telling from the Margins: Narrative Techniques in *Woman Hollering Creek* by Sandra Cisneros“, *Речи – часопис за језик, књижевност и културолошке студије* бр. 4, Београд, Факултет за стране језике, 2011, стр. 128-134.

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО, РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Анализирајући дела Урсуле Ле Гвин из „Хаинског циклуса“ ове плодне ауторке, кандидаткиња је методолошки доследно и уверљиво показала да је стваралаштво Урсуле Ле Гвин дубоко укоренењено у начелима даоистичке традиције старе Кине. Методолошки приступ кандидаткиње подразумевао је две фазе: као прво, пажљиво проучавање кључних текстова даоистичког канона и других релевантних дела старокинеске филозофије, као и обимног корпуса литературе о њима, да би потом резултати тих истраживања били примењени на текстуалну анализу одабраних дела Урсуле Ле Гвин. Филозофске и социолошке студије западне традиције, као и критичка литература о опусу Ле Гвинове, послужили су као извор дубљих сазнања о примарним текстовима, која су

затим у анализи повезивана са даоистичким аспектима анализираних дела. Анализа је показала да је динамика развоја фабуле и ликова у појединачним анализираним делима утемељена на принципима кинеске филозофије. Приповедни ток у свим романима и приповеткама који су чинили предмет истраживања може се представити као пут којим главни јунак иде, а који води у два правца: ка заједници и натраг ка себи. Током овог пута и радња и ликови крећу се ка све већој једноставности, спонтаности и слободи. Даље, сви главни ликови настоје да спознају себе и друге, те да победе, надиђу ограничења која сами себи постављају или им их други намећу. Корен оваквог уобличавања ликова јасно се види у даоизму: они теже идеалима мудрости, јасне спознаје, снаге и непоколебљивости, на начин како су они формулисани у Лао Цијевој *Књизи о Даоу и Деу*. Такође, анализом је утврђено да постоји директна повезаност схватања слободе и анархизма у делу Урсуле Ле Гвин са идејама Лао Ција. Најзад, сви духовни системи и праксе представљени у романима Урсуле Ле Гвин, како је показала анализа кандидаткиње, имају своје корене у празном, заумном и неизрецивом. Овакво схватање основног принципа света, оличено у филозофско-религиозним системима описаним у романима *Лева рука таме* и *Причање*, несумњиво је проистекло из даоизма, како показује анализа Артеа Панајотовић.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Пошто се у радовима објављеним у часопису *Речи* 2010. и 2011. године бавила наративним стратегијама у роману савремене америчке ауторке Сандре Сиснерос (Sandra Cisneros) *Woman Hollering Creek*, кандидаткиња Артеа Панајотовић проширила је поље истраживања да би наративни поступак и тематске преокупације Урсуле Ле Гвин у њеним делима која припадају такозваном „Хаинском циклусу“ ове ауторке сагледала из перспективе присутности даоистичке мисли у њеном делу и утицаја древне кинеске филозофије на књижевно обликовање дела Ле Гвинове која припадају поменутом циклусу.

Резултати спроведене анализе одабраних дела Урсуле Ле Гвин су потврдили темељне хипотезе од којих је кандидаткиња Артеа Панајотовић пошла у свом истраживању. Њена анализа несумњиво наводи на закључак да је целокупан ауторски профил Ле Гвинове израстао из интимне и непосредне уроњености у даоистичку филозофију. Због њеног дубоког разумевања саме бити даоизма, Ле Гвинова је у свом делу успела да му дâ изузетно слободну обраду, не западајући при томе у банализацију ове духовне традиције, што је замка која у правилу вреба Западњаке склоне површном усвајању тековина источњачке филозофије. Урсула Ле Гвин, како је из њеног дела могуће сагледати, живи даоизам и из проживљеног искуства проговара, те се за њене мисли не би могло рећи да су о даоизму, већ израстају из даоизма. Стога је стваралаштво Урсуле Ле Гвин могуће посматрати као аутентични изданак даоистичке традиције. Мало је аутора у западној књижевности који су се тако експлицитно поистоветили са духом даоистичке филозофије, на тако дубок и суштински начин јој приступили и с њом засновали тако интиман однос, те том односу дали израз у толико обимном и разноврсном корпусу стваралаштва као Урсула Ле Гвин.

Отуда дисертација кандидаткиње Артее Панајотовић представља вредан допринос изучавању једног од најзначајнијих аспеката опуса Урсуле Ле Гвин, који је највећим делом само декларативно препознатан, али не и подробније критички осветљен у обимном корпусу радова о стваралаштву Ле Гвинове.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Кандидаткиња Артеа Панајотовић у својој дисертацији је испунила захтеве докторског рада и може да приступи његовој усменој одбрани.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Новица Петровић, доцент
Филолошког факултета у Београду

2. др Радосав Пушић, редовни професор
Филолошког факултета у Београду

3. др Томислав Павловић, ванредни професор
Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу